

א שאילתא *דמחייבין דבית ישראל למינה ביומא
 דשבתא דכד ברייה קודשא בריך הוא
 לעלמיה ברייה בשיתא יומי ונה ביומא דשבתא וברכיה וקדשיה כאיניש *דבני
 ביתא ב * וכד מצבית ליה וגמר ליה לעיבודתיה עביד הילולא חד יומא כדאמר
 איניש ג הילול בתי דכתיב ויכל אלהים ביום השביעי ואמר לן רחמנא נחור
 ביומא דשבתא כי היכי דנחי ביה אנא ג דכתיב
 זכור את יום השבת לקדשו ואסור לאיענויי ביה אלא
 מתבעי ליה לבר ישראל לאיענוגי ביה במיכלא
 וכמשתיא ז ויקוריה בלבושא ובכיסויא מעליא
 דכתיב וקראת לשבת עונג וכבדתו ...

1

ברם צריך * את למילף ט האי מאן דיתיב
 בתעניתא במעלי יומא דשבתא מהוא
 לאשלומיה מי אמרינן כיון דקא עייל לשבת כשהוא
 מעונה אסור או דילמא כיון דלאשלומי מעלי שבתא
 הוא דקא בעי ובשבת גופיה לא קא מיעני שפיר
 דמי ז אי נמי אילו דקא אזיל לדבר הלכה או
 לפירקא או לבי מדרשא או לתפלה בשבת מהו
 לפסוע פסיעה גסה מי אמרינן כבוד שבת עדיף ולא
 לפסוע או דילמא חבובי דבר הלכה עדיף ושפיר
 דמי

2

יא בריך שמייה דקביה דיהב לנא אוריתא
 ומצוותא על ידי משה רבנא לאלפא עמיה בית
 ישראל * תנו רבנן קערות שאכל בהן בשבת ערבית
 מדיחן וזאכל בהן בשחרית שחרית מדיחן ואוכל
 בהן בצהרים בצהרים מדיחן ואוכל בהן במנחה
 מיכן ואילך שוב אינו מדיח אבל כוסות וקיתונות
 וצלוחיות מדיח והולך כל היום לפי שאין קבע
 לשתייה * אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא
 כל המקיים שלש סעודות בשבת נצול משלשה
 פורעניות מהכלו של - משיח ומדינת של גיתנם
 וממלחמת גוג ומגוג מהכלו של משיח מניין כתיב
 הכא יום וכתיב התם לפני בוא יום ה' הגדול
 והנורא מדינת של גיהנם מניין כתיב הכא יום
 וכתיב התם יום עברה היום ההוא ממלחמת גוג
 ומגוג מניין כתיב הכא יום וכתיב התם ביום בוא
 גוג * אמר רב יהודה אמר רב כל המתענג בשבת
 נותנין לו משאלות לבו שנאמר והתענג על ה' ויתן
 לך משאלות לבך עונג זה אינו יודע מה הוא כשהוא
 אומר וקראת לשבת עונג הוי אומר זה עונג שבת ...

3

ורעניין שאילתא דשאלנא קדמיכון האי מאן
 דיתיב * בתעניתא במעלי שבתא מהו
 לאשלומי מי אסיר ליכנס לשבת כשהוא מעונה או
 דילמא כיון דלאשלומי מעלי שבתא הוא דקא בעי
 ובשבת גופיה לא קא מיעני ושפיר דמי תא שמע
 * דאמר רבא כי הוינן בי רב הונא איבעיא לן בני בי
 רב דיתבי בתעניתא במעלי שבתא מהו לאשלומי
 מי אמרינן אסור ליכנס לשבת כשהוא מעונה או לא
 לא הות בדיה כי אתן לבי רב יהודה בען מיניה
 ולא הות בדיה אמר רבא ניהוי אנן דתניא * תשעה
 באב שהל לחיות בע"ש מביאין לו ביצה מגולגלת
 וגומעה בלא מלח כדי שלא יכנס לשבת כשהוא
 מעונה דברי ר' יהודה שאמר משום ר' עקיבא ואמר
 רבי יהודה מעשה שהיינו יושבין לפני רבי עקיבא
 ותשעה באב שהל לחיות בע"ש היה והביאו לו
 ביצה מגולגלת וגמעה בלא מלח לא מפני שתאב
 היה אלא לתראות בה הלכה לתלמידים ר' יוסי
 אומר מתענה ומשלים ומסקנא דשמעתא אמרינן
 * דרש מה זוטרא משמיה דרב הונא הלכה מתענה
 ומשלים וחלכה כרבי יוסי ...

4

יא בריך שמייה נו'. כך היו נוהגים

לפנים דרשה כמזוחר בשבת די לי אי וצפרשיי ד"ה פתח
 ואמר ודרכו ש"ר צכמה שאלתום לפתוח הכי אפי' שלא
 מעין השאלה ע"ל ק"י קכ"א וק"י קס"ו. ולמדו מנכג זה
 מהכזיב זכרי' ששלחו לשאל על די לומות, והאריך בתשובה
 מענין ושלח מענין עד לבסוף
 השיב כה אמר ה' לצלות
 לום כרבינו וגו'.

[האמן לאיך לרבי]

[שאלות
שאלתא כ]

מגדולי החכמים בבבל, בסוף המאה הראשונה של תקופת הגאונים. מחכמי ישיבת פומבדיתא. חיבר את הספר הראשון בהלכה, הנקרא על שמו "שאלתות דרב אחאי גאון".

רב אחאי לא הגיע לגאונות. רב שרירא גאון מספר באגרתו שרב אחאי היה מועמד להיות גאון בפומבדיתא, אחרי מותו של הגאון רב שמואל בר מר, אולם ראש הגולה (שלמה בר חסדאי) מינה לגאון את נטרוי כהנא בר רב אמונה מבגדד, שהיה תלמידו של רב אחאי. אז עזב רב אחאי את בבל ועלה לארץ ישראל.

מבנה השאלתות: הספר שאלתות מכיל דרשות בהלכה ובאגדה על סדר הפרשיות שבתורה. כל שאלתא בנויה לפי תכנית קבועה, ומתחלקת לארבעה חלקים: פותח הוא בבירור העניין המשמש לו לנושא וקשור אל פרשת השבוע, דן באחת המצוות, ומרצה את ההלכות הפשוטות והברורות. מכאן עובר אל החלק השני במלים 'ברם צריך את למילף' (=ללמד), ומציג שאלה הלכית. אחרי השאלה בא החלק השלישי, הדרשה, המתחילה במלים 'בריך שמיה דקודשא בריך הוא דיהב לן אורייתא' וכו', שהיא מעין ברכת התורה. הדרשה היא לקט של מאמרי אגדה מן התלמוד. לבסוף בא החלק הרביעי, התשובה הקצרה, הפותחת לפעמים במלים 'ולעניין שאילתא דשאלנא קדמיכון' (=ולעניין השאלה ששאלנו לפניכם).

ספר השאלתות הוא קובץ של דרשות, כפי שהיו נדרשות מתקופת האמוראים ואילך ובמשך כל תקופת הגאונים. דוגמה לשאלתא נמצאת כבר בתלמוד (שבת ל"א).

הספר היה חשוב מאוד בעיני הקדמונים, הגאונים השתמשו בו, ובעל הלכות גדולות שאב ממנו הרבה. ר' אברהם בן דוד בספר הקבלה אומר, שחכמים בדקו את ספר השאלתות ולא נמצאה בו טעות מעולם. על הגורם לכתיבת הספר מוסרת האגדה, שהיה לו לרב אחאי בן שלא רצה לשקוד בתורה, ור' אחאי חיבר בשבילו את ספר השאלתות, כדי שבכל שבת ושבת, כשיקראו את הסדר, יבאר לו בו הלכות ידועות מן התלמוד (פתיחת המאירי למסכת אבות). מלבד חשיבותו של ספר השאלתות כספר הלכה, רבה חשיבותו בכך שהוא מביא לפעמים מאמרים ודרשות שאינם בתלמוד, וכן גרסאות שונות מן הגרסה שלנו בתלמוד. הספר המודפס הנמצא בידינו חסר בו הרבה, ביחוד נשמטו ממנו כמה פעמים הדרשות.

על פעולותיו של רב אחאי בא"י לא ידוע דבר. מת בשנת 752 או 762.

מתק: אנציקלופדיה
אחאי (התלמוד)
ויכוחים ח"א
בא"י ז"ר
מיכאל שאלתות

וראו שתדע

שעד הנה היו הישיבות גדולות ונכבדות, והתלמידים מדובים, תורתם אומנותם, וכל שכן ראשי הישיבות (גדולות ונכבדות). והנסמכים "בגאונות", שלא היה מדרכם למוש מתוך האהל יומם ולילה, והיו יודעים כל התלמוד על פה, או בקרוב לזה, ודברי התורה כולה, והתלמוד סדורים בפיהם כפרשת שמע. ומתוך כך לא היו רואים לעצמם דצריכים להאריך בחיבוריהם, שכל הפירוש היה סדור בפיהם, והיה בעיניהם כתיבת פירוש הדברים, כמי שיכתוב בזמנינו זה לעז המלות. וגרם להם זה שלא היו כותבים רק מעט הן בדרך פירוש, הן דרך פסק, ואף גם זאת לא היו מזקיקים עצמן לכך, אלא לבניהם או קרוביהם שלא [היו] בתכלית שאר התלמידים, והיו כותבין להם חיבורים קצרים להיות להם לפה, מהם באיסור והיתר, מהם בדינים, לפי הענין המבוקש. וקבלנו קבלה ברורה על רב אחא ז"ל שהיה לו בן ולא היה לבו חפץ להיותו (ו) שוקד כלל, וחיבר בעבורו "ספר השאלתות", כדי שבכל שבת ושבת כשיקראו הסדר יבאר לו בו הלכות ידועות מן התלמוד, וכן קבלנו ברבינו סעדיה ז"ל "בספר הפקדון" שחברו לאחד שנתמנה דיין בעירו, והעיר ההיא היו כולם סוחרים ומפקידין ממונם זה לזה, והיו חלוקים תמיד בענייני פקדונותיהם ומתקוטטים, והיה אותו דיין נבון לפעמים, והשתדל עמו לבאר לו דיני הפקדון בכלל, וכן היה הדבר ברוב חיבוריהם, ולא שיהיו מכוונים לתועלת כללי לכל האומה, מפני שלא היו צריכים לכך, כי הישיבות היו קבועות וכל הקהלות היו מתנדבים להעמיד שם התלמידים בכבוד גדול, עד שבכל הארצות היו מהם הרבה שהיו שולחים בניהם ללמוד, וכשלומידים כל צרכם לפי רצונם היה כל אחד שב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו, ומתוך כך מלאה הארץ דעה את ה'.

מתק: בית החברה
אחאי
פתיחת מסכת
אבא

רב אחא משבחה, והוא

חיבר ספר השאלתות, כולל הרבה מדיני התלמוד, והוא מן החיבורים שראויים לסמוך עליהם ברוב דבריו. ובסוף ימיו הגיע הזמן לד' אלפים ותק"ב שנה.